

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Dalszöveg részletének szerzői jogi védelme

Ügyszám: SZJSZT 44/07/1.

A M. Zrt. által feltett kérdések:

1. A dalszöveg ezen sora minősíthető-e a mű azonosítható részének?
2. Jelen szövegrészlet jellegzetesnek minősíthető vagy a szóösszetétel hétköznapiak minősül?
3. Az adott szóösszetétel részesülhet-e szerzői jogi védelemben?
4. Amennyiben az adott szóösszetétel esetlegesen szerzői jogi védelemben részesülhet, úgy egyértelmű-e, hogy a dalszöveg és a szlogen közötti különbség kizárja a jogsértést?

Az eljáró tanács szakvéleménye:

Ad 1-3.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a megkeresés első három kérdése (az azonosíthatóságra, jellegzetességre, hétköznapiságra és a szerzői jogi védelem mindezekből következő fennállására vonatkozóan) olyan szorosan összefügg egymással (lényegében egy kérdés különböző elemei), hogy ezekre összevontan adható koherens válasz.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 16. §-ának (1) bekezdése szerint a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű *egészének vagy valamely azonosítható részének* anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.

Az „azonosítható rész”-re való utalás az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény nyomán, az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról szóló európai parlamenti és tanácsi 2001/29/EK irányelv (a továbbiakban: INFOSOC-irányelv) 2. cikkének való széleskörű megfelelés céljával került be az Szjt.-be. Az utalás beszúrásának a közösségi jognak való megfelelésen túli célja az volt, hogy az - egyébként egységes - joggyakorlat nyomán a normaszöveg szintjén is egyértelművé váljon, hogy a szerzői kizárólagos engedélyezési jog nem csupán a művek egészben való felhasználására, hanem az azonosítható, felismerhető részek felhasználására is kiterjed. (Ezt az értelmezést megerősíti az idézett törvény 53. §-ához fűzött miniszteri indokolás is.)

Akkor azonosítható a rész a művel, vagyis akkor felismerhető a részből az egész, ha a kiemelt rész ugyanúgy hordozza a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jelleget [Szjt. 1. § (3) bek.], mint a teljes alkotás. Az azonosíthatóság oltalmi kritériuma tehát érdemét tekintve azonos a szerzői jogi védelem egyéni-eredeti jellegre vonatkozó kritériumával: az azonosíthatóság azt jelenti, hogy az érintett részből egyértelműen meghatározható, hogy mely mű részletéről van szó, hiszen kisebb terjedelemben is tükrözi a szerző személyiségét, azzal kétségtelenül összekapcsolható.

Abból következően, hogy a törvény „azonosítható rész”-t említ, következik, hogy a mű nem minden része állhat önálló szerzői jogi védelem alatt. Vitathatatlan az is, hogy az „azonosítható rész” terjedelmének meghatározása (vagyis az egyéni-eredeti jelleg kimutathatósága) esetről esetre változó: egy irodalmi mű, egy dalszöveg esetében nem tekinthető azonosítható résznek egy-egy szó (legalábbis akkor, ha az a magyar nyelv szókincsének része és nem az alkotó által kreált új szó), vagyis az esetek legnagyobb arányában ennél nagyobb egység teljesítheti csak az azonosíthatóság feltételét. Ettől eltérő értelmezés oda vezetne, hogy a magyar nyelv valamennyi szava egy idő után szerzői jogi védelem alá kerülne.

Az azonosíthatóság (egyéni-eredetiség) kritériumát verssorok is csak kis arányban teljesítik, mert ezek is jórészt csak egy-egy versszakban kapnak értelmet, válnak azonosíthatóvá, vagy éppen csak a teljes versszak költői megoldása – például egy ismétlés – teszi egyéni-eredetivé a szöveget (Azt hiszed, hogy nyílik még a sárga rózsza/Azt hiszed, hogy hallgatunk a hazug szóra/Azt hiszed, hogy mindig mindent megbocsátunk/Azt hiszed, hogy megtagadjuk minden álmunk, minden álmunk. – Bródy János: Miért hagytuk, hogy így legyen). Az azonosíthatóság teljesülhet egyetlen dalszöveg-sor esetében is, ezt szolgálhatják különböző eszközök: például ha a szerző nem a hétköznapi, beszélt nyelv kifejezéseit használja (.../halálesőt permeteznek/.../fekete könnyel megvéreznek – Presser-Adamis: Valaki mondja meg...), a szövegíró olyan költői képeket használ, amelyek nem hétköznapi társítást jelent („és a világ pajkos szellőként suhan” – Quimby: Autó egy szerpentinén), a szavak sorrendje nem a szokványos, mert a versforma, vagy a sornak a formája határozza meg a szavak sorrendjét („A sötétet messze üzni első fontos dolgunk ez csupán” – S. Nagy István: A fény városa).

A „mert itthon otthon vagyok” dalszöveg-sor a teljes dalszöveg refrénje második mondatának egy része, utolsó tagmondata, okhatározói mellékmondat, a magyar nyelv szabályainak megfelelő sorrendben összeállított szavakkal. A létige alakja szükségszerűen következik a teljes szövegből (önvallomásként egyes szám első személyben beszél a szerző), ebben a tekintetben ez a dalszöveg-sor semmiképp sem tekinthető egyéni-eredetinek, a szerzővel azonosíthatónak. A szövegrész nem tartalmaz a hétköznapi nyelvtől eltérő kifejezéseket, nem használ különleges költői képeket sem. Ahogy arra a megkeresés is utal, „itthon-otthon” szójáték az, amelynek az egyéni-eredeti jellegének esetleges fennállása meghatározó lehet a kérdések megválaszolásában. Az eljáró tanács véleménye szerint azonban ez a szójáték semmiképp sem tekinthető a dalszöveg írói egyéni-eredeti szellemi tevékenységéből

fakadó alkotásnak. Ez nem más, mint a magyar nyelv sajátosságaiból fakadó viszonylag kézenfekvő, a hétköznapi nyelvben is alkalmazott lehetőség felhasználása arra, hogy szinte azonos szóval fejezzük ki a helyet és a funkciót, a művel nem azonosítható, nem hordozza a szerző szellemi tevékenységének egyéni-eredeti jellegét. Ezt a hétköznapiságot támasztják alá a megkereséshez csatolt online források is, amelyek szerint az itthon-otthon szókapcsolatot különböző tematikájú, az itthonlét érzelmi jelentőségét megfogalmazó cikkekben alkalmazzák. Az pedig, hogy az itthon-otthon szókapcsolatot közkincként használják alkotók (köztük zeneszerző-szövegírók) érzelmek kifejezésére, igazolja az is, hogy a Lord együttes és Charlie is használja egy-egy dalában (ez utóbbi dalcímként is).

Éppen a fentiekből kifolyólag tehát az „itthon-otthon” szójáték, sem pedig a „mert itthon otthon vagyok” szövegrészlet nem minősíthető a művel, illetve a szerzővel azonosíthatónak, mivel egyetlen elemében sem bír olyan sajátossággal, amely a szerző egyéni-eredeti szellemi tevékenységét jelezné.

A fentiekből adódóan ez a tagmondat, illetve az itthon-otthon szavakkal való nyelvi játék önmagában nem alkalmas a szerzői jogi védelemre, mert nem hordozza az ehhez szükséges egyéni-eredeti jelleget, emiatt pedig nem azonosítható.

Ad 4.

Az 1-3. kérdésre adott válasz alapján a „Mert itthon otthon vagyok” szövegrész egészében és az „itthon-otthon” szójáték sem áll szerzői jogi védelem alatt, ezért a szójáték más kontextusban való használata sem minősül szerzői jogilag értékelhető cselekménynek. Ez pedig kizárja a lehetőségét annak, hogy bárkinek ezzel kapcsolatban szerzői joga keletkezzen, illetve bárki ezzel kapcsolatban szerzői jogot sértsen.

Budapest, 2008. február 27.

Dr. Szilágyi István
a tanács elnöke

Dr. Gyenge Anikó
a tanács előadó tagja

Bródy János
a tanács szavazó tagja